

Публікація підготовлена в рамках виконання завдань наукового дослідження лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України "Тенденції розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти" (державний реєстраційний номер 0122U000539, роки виконання: 2022-2024 рр.)

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В ПОВОЄННИЙ ЧАС

Валентина Радкевич

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України, <https://orcid.org/0000-0002-9233-5718>, e-mail: mrs.radkevich@gmail.com

Реферат:

Актуальність статті визначається необхідністю обґрунтування сучасних механізмів розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти для залучення приватних інвестицій та інноваційних технологій у професійну підготовку кваліфікованих робітників для різних галузей економіки в повоєнний час на основі взаємовигідних економічних та організаційних відносин між органами державної влади, місцевого самоврядування, приватним сектором і закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

Мета: визначити та обґрунтувати сучасні механізми розвитку державно-приватного партнерства і з'ясувати можливості їх використання у підвищенні якості професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб ринку праці в повоєнний час.

Методи: вивчення наукових джерел, законодавчих, нормативно-правових документів, емпіричних даних – для з'ясування стану державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти; теоретичний аналіз і синтез, узагальнення наукових підходів щодо досліджуваної проблеми з метою визначення механізмів розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, формування висновків.

Результати: визначено та обґрунтовано сучасні механізми розвитку державно-приватного партнерства, зокрема форми, засоби, інструменти, що є ключовими у забезпеченні ефективної взаємодії між учасниками партнерства для підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти й відповідності потребам ринку праці в повоєнний час.

Висновки: до сучасних механізмів розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, що визначають рамки співпраці між державою та приватним сектором і реалізуються з метою підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти віднесено: контрактну, інституційну, інвестиційну, концесійну, лізингову, франшизну і проєктну форми партнерства; засоби (контракт на надання освітніх послуг, аутсорсинг, ради з питань професійної (професійно-технічної) освіти та ринку праці, освітні програми, прямі інвестиції у розвиток інфраструктури, спільні інвестиційні проєкти, лізинг обладнання та технологій, лізинг навчальних приміщень; франшиза освітніх програм, франшиза освітніх послуг, спільні освітні проєкти, спільні дослідницькі проєкти); інструменти (договір про надання послуг, угода про аутсорсинг, угода про створення спільних освітніх установ, статут спільної освітньої установи, концесійний договір, договір про розроблення та впровадження освітніх програм, інвестиційний договір, меморандум про взаєморозуміння, лізинговий договір, угода про технічне обслуговування, франшизний договір, договір про освітні послуги, договір про спільне провадження проєкту, угода про співпрацю в наукових дослідженнях). Їх використання є ключовим у досягненні сталого розвитку та впровадженні інновацій у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.

Вступ. Героїчна боротьба українського народу з рашистською навалю невдовзі має закінчитися нашою перемогою і після воєнних дій Україна зосередиться на відновленні всіх секторів економіки для повернення добробуту в суспільне життя. Серед першочергових завдань відбудови української держави буде і відновлення системи професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О), – реконструкція пошкоджених закладів, модернізація функціонуючих, створення нових, у тому числі шляхом укрупнення, з метою розширення можливостей різних категорій населення здобути професійну кваліфікацію відповідно до власних бажань та запитів ринку праці. У розв’язанні означених завдань ефективним є державно-приватне партнерство (далі – ДПП) – одна з форм співпраці між державою та приватним сектором, де обидві сторони задіяні в реалізації проєктів або послуг, спрямованих на забезпечення умов для професійної підготовки кваліфікованих кадрів, розширення доступності освітніх програм і підвищення рівня їх релевантності відповідно до потреб ринку праці.

На думку автора, ДПП у сфері П(ПТ)О слід розуміти як систему довгострокових взаємовигідних договірних економічних та організаційних відносин державних і недержавних суб’єктів, завданням якої є залучення додаткових інвестицій у розвиток професійної освіти, підвищення рівня спільної відповідальності за прийняття рішень, що становлять суспільний інтерес, а також досягнення педагогічного, соціального й економічного ефектів (Радкевич, 2022). ДПП у сфері П(ПТ)О має спрямовуватись на інтеграцію ресурсів й здійснення експертизи фахівцями державного та приватного секторів інноваційних освітніх проєктів, що охоплюють сучасні технології й методики професійної підготовки кваліфікованих кадрів. При цьому основною метою ДПП у сфері П(ПТ)О є підвищення якості освітніх послуг з урахуванням техніко-технологічних змін у галузях економіки.

Вимоги сьогодення актуалізують необхідність розроблення сучасних професійних кваліфікацій, стандартів, освітніх і навчальних програм, які б відображали сучасні тренди та вимоги роботодавців, а також запити здобувачів П(ПТ)О щодо набуття практичних навичок, необхідних для їхньої майбутньої трудової діяльності та ро-

звитку кар’єри. У цьому контексті важливе значення мають сучасні механізми розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О, а саме: форми, засоби, інструменти, добір яких здійснюється на основі специфічних принципів, що впливають на успішну взаємодію між суб’єктами партнерства і забезпечують спільну вигоду, прозорість співробітництва, соціальну відповідальність, доступність та якість освіти, її адаптивність до суспільних та економічних змін тощо (Радкевич, 2022).

Реалізація сучасних механізмів розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О ґрунтується на врахуванні положень *системного підходу*, що дає змогу враховувати вплив певного елемента ДПП на всю систему П(ПТ)О та забезпечувати їх взаємодію і синергію; *економічного та аналітичного підходів*, що передбачають оцінювання витрат та вигод, пов’язаних із ДПП у сфері П(ПТ)О на основі результатів економічного аналізу для прийняття обґрунтованих фінансових рішень, ефективного використання ресурсів; *соціального підходу*, що допомагає враховувати соціальні аспекти ДПП у сфері П(ПТ)О, розуміти взаємодію різних соціальних груп, ідентифікувати потреби та очікування різних стейкхолдерів й розробляти стратегії, які враховують їх інтереси. Отже, використання сучасних механізмів розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О дає змогу прогностично реагувати на потреби ринку праці в контексті формування та розвитку трудового потенціалу держави для участі в успішному повоєнному відновленні України.

Джерела. До засад державної політики у сфері П(ПТ)О віднесено: *державно-приватне партнерство* та його різновиди, а також *державно-громадське партнерство*, як інструмент використання додаткових ресурсів з боку громадського сектору, що сприяє розвитку освітньої інфраструктури, впровадженню інноваційних освітніх програм, створенню спільних освітніх центрів тощо. У випадку реалізації державно-громадського партнерства, акцент робиться на залученні громадських організацій, які представляють інтереси громадян, а не приватного капіталу. *Державно-громадське управління* забезпечує взаємодію органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськими об’єднаннями з метою прийняття ефективних управлінських рішень у сфері П(ПТ)О (Про освіту, 2017). Реалізація означених засад не тільки підвищує

якість П(ПТ)О, але й сприяє соціальному та економічному розвитку країни, формуючи міцну основу для майбутнього прогресу.

Правові засади реалізації ДПП у сфері П(ПТ)О визначено в Конституції України (1996), «держава забезпечує доступність П(ПТ)О шляхом створення умов і рівних можливостей у виборі професії, реалізації програм професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів відповідно до суспільних вимог». У Цивільному Кодексі України (2003) розкриваються правові механізми участі держави та територіальних громад у цивільно-правових відносинах, наприклад, створення державних і комунальних закладів освіти. Відповідно до положень Господарського Кодексу України (2003), «підприємство забезпечує підготовку кваліфікованих робітників та спеціалістів, їх професійне навчання як у власних навчальних закладах, так і в інших за угодами». У Законі України «Про державно-приватне партнерство» (2010) розкрито ознаки ДПП, права та обов'язки державних і приватних партнерів, принципи реалізації ДПП, сфери застосування, зокрема у контексті надання освітніх послуг (стаття 4), форми здійснення державної підтримки, державні гарантії та державного контролю. Згідно із Законом України «Про освіту» (2017) ДПП у сфері П(ПТ)О може передбачати: спільне фінансування закладів освіти, розвиток баз практичної підготовки; розроблення і розвиток сучасних технологій П(ПТ)О; професійно-практичну підготовку; здійснення заходів щодо соціального захисту та поліпшення життєвих умов працівників системи П(ПТ)О і здобувачів освіти.

Відповідно до положень Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998) держава регулює розроблення державних стандартів, освітніх програм на компетентнісній основі, ліцензування й атестацію закладів П(ПТ)О та педагогічних працівників тощо. Водночас Законом України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» (2013) визначено, що організації роботодавців взаємодіють із закладами П(ПТ)О у забезпеченні підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації персоналу підприємств, формуванні державного й регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих робітників. Підходи до реалізації концесійної форми ДПП у сфері П(ПТ)О, підготовки концесійних договорів, які містять детальні умови реалізації освітніх проєктів визначено Законом України «Про концесії» (2019).

Теоретичні основи розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О розкрито в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема особливості взаємодії усіх заінтересованих сторін ДПП у сфері П(ПТ)О обґрунтував О. Радкевич (2022); специфіку укладання договорів ДПП на конкурсних засадах досліджували Д. Вороніна-Пригодій, & В. Попова та ін. (2022); принципи розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О у повоєнний час обґрунтувала В. Радкевич (2022); механізми фінансування проєктів ДПП, які б сприяли ефективності та сталості П(ПТ)О розкрила Н. Назукова (2022); підходи до розвитку співпраці між державними та приватними партнерами в контексті реалізації принципу спільної вигоди ДПП у сфері П(ПТ)О визначили С. Ганзюк & О. Брежнева-Єрмоленко (2022); інноваційні проєкти публічно-приватного партнерства, що є перспективними для використання в Україні схарактеризували I. Hussain, Z. Faroog, W. Akhtar (2012); особливості використання цифрових технологій для моніторингу та управління проєктами ДПП розкрито в працях J. Roehrich, M. Lewis, G. George (2014); підходи до розроблення нових фінансових інструментів з метою залучення інвесторів обґрунтовано E. Engel, R. Fischer, A. Galetavic (2014). Водночас недостатньо дослідженими є сучасні механізми розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О в Україні.

Мета статті: визначити та обґрунтувати сучасні механізми розвитку державно-приватного партнерства і з'ясувати можливості їх використання у підвищенні якості професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб ринку праці в повоєнний час.

Результати та обговорення. Ключовим елементом сучасної економічної, соціальної, освітньої політик багатьох країн світу, включаючи Україну є розвиток ДПП. Цей процес охоплює широкий спектр форм, засобів та інструментів, що утворюють інтегральну частину сучасних механізмів стимулювання ефективної взаємодії між державним і приватним сектором у сфері П(ПТ)О. Особливо це актуально в контексті повоєнного відновлення України, що зумовлює необхідність адаптації П(ПТ)О до потреб ринку праці. Під формою ДПП у сфері П(ПТ)О слід розуміти комплексний механізм, що визначає рамки співпраці суб'єктів партнерства задля досягнення спільних цілей щодо розвитку П(ПТ)О, підвищення її якості, доступності й престижності в суспільстві. Найбільш ефективними у розвитку П(ПТ)О є контрактна, інститу-

ційна, інвестиційна, концесійна, лізингова, франшизна та проектна форми ДПП. Для реалізації кожної з цих форм добираються відповідні засоби та інструменти, які дають змогу ефективно використовувати ресурси, знання та компетентності партнерів для забезпечення професійної підготовки кваліфікованих робітників відповідно до потреб ринку праці.

Однією з основних форм ДПП у сфері П(ПТ)О є *контрактна*, яка спрямована на залучення інвестицій, зокрема для модернізації освітньої інфраструктури, оновлення матеріально-технічної бази закладів П(ПТ)О, розвитку нових професійних кваліфікацій, освітніх програм тощо. Контрактна форма ДПП визначає правові, фінансові та організаційні аспекти співпраці між державними і приватними структурами. Ця форма може бути представлена через відповідні засоби ДПП, а саме: *контракт на надання освітніх послуг та аутсорсинг*. Означені засоби забезпечують доступ до спеціалізованих ресурсів, які можуть бути відсутні в державному секторі, а також дають змогу зосередитися на основних освітніх завданнях, підвищенні ефективності та якості П(ПТ)О.

Для реалізації засобів контрактної форми ДПП застосовують *договори про надання послуг та угоди про аутсорсинг*. Водночас умови контрактних угод мають бути вигідними для всіх сторін ДПП. Наприклад, компанії можуть фінансувати заклади П(ПТ)О або окремі освітні програми задля підготовки кваліфікованих фахівців, які в подальшому будуть працювати в цих компаніях. Зі своєї сторони, заклади П(ПТ)О можуть надавати компаніям доступ до використання власних ресурсів для організації професійного навчання їх персоналу. Зокрема, за кошти бізнес-структур в Чернігівській області успішно функціонують: Регіональний центр інноваційних будівельних технологій «KNAUF» (Чернігівський професійний ліцей залізничного транспорту); Навчально-практичний будівельний центр на базі матеріалів «CERESIT» (ДПТНЗ «Чернігівський професійний будівельний ліцей»), Міжрегіональний навчально-практичний центр з підготовки монтажників санітарно-технічних систем та устаткування (Чернігівський професійний ліцей залізничного транспорту), що фінансувався швейцарською агенцією розвитку та співробітництва (SDC) у партнерстві з компанією Geberit International AG та ресурсним центром ГУРТ (Могильницький, 2022). В Івано-Франківському професійному ліцею компанією KNAUF у 2023

р. створено навчально-практичний центр будівельного спрямування (Старченко & Остапченко, 2023).

Для вирішення стратегічних завдань освітньої політики у сфері П(ПТ)О застосовується *інституційна* форма ДПП, що реалізується на основі створення: *спільних освітніх установ* (результат співпраці між державним та приватним секторами для розроблення інноваційних освітніх програм у сфері П(ПТ)О); *рад з питань П(ПТ)О та ринку праці* (формування спеціалізованих рад або комітетів, куди входять представники державних установ, приватного сектору та індустрії для розроблення освітньої стратегії і політики відповідно до потреб ринку праці й освітньої сфери) тощо. Створені інституції ДПП передбачають розроблення: *угод про співпрацю*, що встановлюють рамки співпраці між державними та приватними партнерами для створення спільних освітніх установ; *статутів спільних установ*, що визначають правила та принципи функціонування новостворених освітніх установ. Означені засоби та інструменти інституційної форми ДПП дають змогу, насамперед, формувати спільні організаційні структури, а саме: консорціуми, кластери, фонди, спеціалізовані агентства, що здійснюють управління проектами у сфері П(ПТ)О. Водночас, інституційна форма ДПП у сфері П(ПТ)О потребує постійного моніторингу та оцінювання ефективності проектів, що передбачає системне вивчення не лише фінансових показників, але й соціальних характеристик, зокрема, – задоволення студентів якістю освітнього процесу та ефективності взаємодії освітніх установ з ринком праці тощо.

Концесійна форма ДПП у сфері П(ПТ)О передбачає передачу прав на експлуатацію або управління освітньою інфраструктурою закладу П(ПТ)О приватному партнеру на певний строк. Ця форма співпраці зазвичай використовується для реалізації великих інвестиційних проектів, які потребують значних фінансових ресурсів та технологічних інновацій. Серед засобів та інструментів концесійної форми ДПП у сфері П(ПТ)О найбільш ефективними є: *управління закладами П(ПТ)О* – приватні компанії можуть брати на себе управління навчальними закладами, охоплюючи їхню модернізацію, управління персоналом, впровадження нових технологій і методик організації освітнього процесу; *створення освітніх програм* – приватні компанії можуть брати на себе розроблення та реалізацію нових освітніх програм або навчальних курсів,

які відповідають сучасним вимогам ринку праці й технологічним трендам. Інструментами концесійної форми ДПП є: *концесійний договір* (юридичний документ, що визначає умови передачі управління закладом П(ПТ)О або програмою для приватного сектора); *договір про розроблення та впровадження освітніх програм* (документ, що визначає умови співпраці у сфері розроблення та впровадження нових освітніх програм).

Прикладом концесійної форми ДПП може слугувати передача управління закладами П(ПТ)О приватним партнерам. У такому випадку, приватний партнер отримує право на управління закладом освіти і його розвиток на певний строк з метою підвищення якості освітнього процесу й ефективності управління. Відповідно, держава зберігає контроль над стратегічними напрямками розвитку закладів П(ПТ)О і якістю підготовки майбутніх фахівців. Таким чином, концесійна форма ДПП у сфері П(ПТ)О є перспективною у забезпеченні ефективної взаємодії між усіма учасниками партнерства і спрямована на формування конкурентоспроможних кадрів для ринку праці. Водночас, у реалізації концесійної форми ДПП варто враховувати положення Закону України «Про освіту» (2017) щодо заборони передачі приватним партнерам в оренду, концесію, оперативне управління рухомого і нерухомого державного та/або комунального майна, у тому числі земельних ділянок. Окрім того, до такого майна не можуть вчинятися будь-які дії, наслідком яких може бути припинення державної чи комунальної власності на відповідні об'єкти.

Досить ефективною, на нашу думку, є *інвестиційна* форма ДПП у сфері П(ПТ)О, що полягає в прямому фінансуванні або кофінансуванні проєктів з боку приватного сектору. Кофінансування визначається як спільна інвестиція ресурсів двох або більше сторін ДПП для досягнення спільної мети. Цей процес зазвичай охоплює участь державних, приватних або некомерційних організацій в одному проєкті ДПП, що збільшує його ефективність та забезпечує сталість результатів. Інвестиційна форма ДПП у сфері П(ПТ)О реалізується шляхом залучення: *прямих інвестицій у розвиток інфраструктури* (приватний сектор може вкладати кошти в будівництво або модернізацію закладів П(ПТ)О, що передбачає розширення фізичної інфраструктури, оновлення обладнання та технологій); *спільних інвестиційних проєктів* (розроблення спільних освітніх програм або проєктів, що фінан-

суються обома сторонами, створення спеціалізованих курсів, дослідницьких програм, цифрових платформ, що відповідають актуальним потребам ринку) тощо. Для реалізації інвестиційної форми ДПП застосовуються відповідні інструменти: *інвестиційний договір* (документ, що визначає умови фінансування, права й обов'язки інвесторів та бенефіціарів); *меморандум про взаєморозуміння* (документ, що визначає загальні принципи та наміри сторін щодо спільних інвестиційних проєктів).

Важливим аспектом інвестиційної форми ДПП є також інвестиції в розвиток інфраструктури закладів П(ПТ)О чи її відновлення через руйнування в результаті воєнної агресії РФ проти України або з інших причин. Приватні інвестори можуть фінансувати будівництво навчальних корпусів, спортивних комплексів або студентських гуртожитків. Такі інвестиції не тільки покращують умови навчання та проживання студентів, але й підвищують привабливість закладів П(ПТ)О для майбутніх абітурієнтів. Окрім того, інвестиційна форма ДПП передбачає створення спеціальних фондів або грантових програм для підтримки студентів і педагогічних працівників закладів П(ПТ)О.

Лізингова форма ДПП у сфері П(ПТ)О є особливо придатною для реалізації короткострокових проєктів або проєктів з обмеженим бюджетом. Реалізація цієї форми ДПП базується на основі таких засобів як: *лізинг обладнання та технологій* (заклади П(ПТ)О можуть використовувати сучасне обладнання та виробничі технології, надані на умовах лізингу приватними компаніями); *лізинг навчальних приміщень* (приватні компанії можуть надати закладам П(ПТ)О приміщення на умовах лізингу) тощо. Для реалізації *лізингової* форми ДПП доцільно розробляти *лізингові договори або угоди про технічне обслуговування* (документи, що визначають умови надання обладнання або приміщень, а також умови їх обслуговування та підтримки). Лізингова форма ДПП передбачає передачу в тимчасове користування активів або ресурсів закладу освіти, наприклад, обладнання, приміщень, або навіть повністю закладів П(ПТ)О. Такий підхід дає змогу швидко оновлювати матеріально-технічну базу закладів освіти без великих капіталовкладень з боку держави.

У рамках лізингової форми партнерства, приватний партнер часто бере на себе зобов'язання з технічного обслуговування та ремонту обладнання, впровадження нових технологій

і методик навчання, що позитивно позначається на підвищенні якості надання освітніх послуг. Лізингові схеми можуть бути використані для забезпечення транспортних потреб закладів П(ПТ)О. Наприклад, автобуси або мікроавтобуси бізнес-партнера можуть бути надані у лізинг для організації перевезення студентів до місць навчання, проходження виробничої практики, стажувань педагогічних працівників тощо. Така форма ДПП розвантажує бюджет закладу П(ПТ)О і дає змогу використовувати сучасні транспортні засоби. Важливим аспектом цієї форми взаємодії також є можливість лізингу комп'ютерної техніки та програмного забезпечення для організації освітнього процесу. Приватні компанії можуть надавати у лізинг закладам освіти спеціалізоване програмне забезпечення, що використовується для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців. Такий підхід сприяє інтеграції новітніх технологій в освітній процес і підвищує якість П(ПТ)О.

Франшизна форма ДПП у сфері П(ПТ)О є також достатньо ефективною для реалізації проєктів на великих територіях з різними регіональними особливостями. Ця форма передбачає передачу прав на використання бренду, виробничих технологій, методик навчання та інших інтелектуальних ресурсів. Франшизна форма ДПП дає змогу швидко розширювати мережу закладів П(ПТ)О, забезпечуючи при цьому єдині стандарти якості та методологію. У рамках франшизної форми ДПП держава часто виступає як франшизодавець, передаючи приватним партнерам права на використання розроблених методик, навчальних програм та інших ресурсів. Франшизна форма взаємодії охоплює передачу інтелектуальної власності, надання підтримки у формі консультацій, навчання персоналу, інші взаємовигідні заходи, що позитивно позначається на якості освітніх послуг.

Для реалізації франшизної форми ДПП застосовуються такі засоби: *франшиза освітніх послуг* (приватні компанії можуть надавати закладам П(ПТ)О право використовувати свої навчальні програми, методики та бренди); *франшиза освітніх послуг у вигляді тренінгів* (приватні компанії можуть надавати закладам П(ПТ)О франшизу на проведення спеціалізованих тренінгів, майстер-класів, навчальних курсів) тощо. Франшизна форма партнерства передбачає розроблення *франшизних договорів (франчайзингів)*, що визначають умови надання права на використання освітніх програм, методик, бренду, а

також *договорів про освітні послуги*, в яких розкриваються особливості надання освітніх послуг або проведення тренінгів у рамках франшизи. До переваг франшизної форми ДПП відносять її адаптивність. У цьому контексті ефективними засобами реалізації ДПП є *договори на франшизу*, що можуть бути адаптовані під конкретні потреби та умови. Це дає змогу ефективно реагувати на зміни в освітньому середовищі й ринку праці. Для успішної реалізації таких договорів необхідною є взаємодія та координація дій між усіма учасниками партнерства. Водночас, в цьому контексті актуалізується роль держави у розробленні ефективних механізмів регулювання франшизної форми ДПП та контролю за її реалізацією, що зумовлює розроблення відповідної нормативної бази, а також механізмів моніторингу ефективності діючих проєктів. Франшизна форма ДПП у сфері П(ПТ)О активізує приватних партнерів брати на себе певну частину ризиків, зокрема пов'язаних із фінансовою стабільністю проєкту, амортизацією спрацьованого обладнання та змінами в законодавстві.

У рамках франшизної форми реалізуються проєкти ДПП у сфері П(ПТ)О, в яких беруть участь міжнародні партнери. Це дає змогу студентам проходити стажування в іноземних компаніях, а бізнес-партнерам, у свою чергу отримувати доступ до кваліфікованої робочої сили. Наприклад, на засадах франшизної форми ДПП заклади П(ПТ)О співпрацюють з енергетичними компаніями для підготовки фахівців у сфері відновлювальної енергетики, зокрема фахівців з експлуатації сонячних панелей, вітроустановок та інших відновлювальних джерел енергії. В умовах динамічних змін технологічного ландшафту та на ринку праці, франшизна форма ДПП у сфері П(ПТ)О дає змогу швидко адаптуватись до нових викликів у підготовці кваліфікованих фахівців.

Проєктна форма ДПП у сфері П(ПТ)О являє собою специфічний механізм, що забезпечує фінансування окремого проєкту за рахунок залучення інвестицій. Цей підхід відрізняється від традиційних методів фінансування, оскільки кошти залучаються не на основі загальної конкурентоспроможності партнерів, а на основі ефективності самого проєкту. Такий механізм дає змогу зосередити фінансові ресурси на виконанні конкретних завдань і цілей партнерства.

У реалізації проєктної форми ДПП у сфері П(ПТ)О ефективними є: *спільні освітні проєкти* (розроблення та виконання спільних

освітніх проєктів закладів П(ПТ)О з приватними компаніями); *спільні дослідницькі проєкти* (приватні компанії можуть співпрацювати із закладами П(ПТ)О у розробленні інноваційних технологій, методик навчання тощо). Реалізація проєктної форми ДПП передбачає розроблення: *договорів про спільне впровадження проєктів* (документи, що визначають умови співпраці, розподіл відповідальності, фінансування та управління спільними освітніми проєктами між закладами П(ПТ)О і приватними компаніями); *угод про співпрацю в дослідницьких проєктах* (документи, що встановлюють рамки співпраці у сфері експериментальних досліджень, включаючи розподіл ресурсів, права на інтелектуальну власність тощо).

До переваг проєктної форми ДПП у сфері П(ПТ)О можна віднести можливість залучення великих обсягів інвестицій для реалізації складних і довгострокових проєктів. Це передбачає створення нових закладів П(ПТ)О, модернізацію існуючої інфраструктури, розроблення інноваційних освітніх програм тощо. Водночас успіх проєктної форми ДПП залежить від наявності у педагогічних працівників і роботодавців проєктної культури (Кравець, 2023), що сприяє якісній підготовці проєктів ДПП у сфері П(ПТ)О на основі ретельного аналізу ризиків, вартості й потенційної віддачі. Зокрема, у рамках дії проєктної форми ДПП, ризики, як правило розподіляються таким чином, щоб кожна сторона партнерства відповідала за аспекти проєкту ДПП в межах своїх компетенцій.

Важливим засобом реалізації проєктної форми ДПП є програми дуального навчання, що реалізуються за фінансової підтримки приватних партнерів. Такий вид навчання відкриває можливість для прямої участі приватного сектору в освітньому процесі. Підприємства беруть на себе частину відповідальності за підготовку майбутніх фахівців, забезпечуючи їм необхідні умови для практичного навчання в умовах виробництва. Проте, ефективність дуального навчання залежить від ряду факторів, таких як якість освітніх програм, рівень підготовки викладачів, модернізована матеріально-технічна база, а також потребує координації зусиль з боку держави, закладів освіти, підприємств тощо. В умовах реалізації проєктної форми ДПП дуальне навчання є перспективним для набуття практичного досвіду, який здобувачі освіти відразу можуть застосовувати на робочому місці (Rayter, & Davlikanova, 2017), а також позитивно позначається на підвищенні якості підготовки кадрів та їхній швидкій

адаптації до змін на ринку праці (Стрілець, 2019).

Висновки. Практичний досвід використання сучасних механізмів розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О, що визначають рамки співпраці, насамперед, між державою та приватним сектором, і реалізуються з метою підвищення якості П(ПТ)О свідчать про ефективність контрактної, інституційної, інвестиційної, концесійної, лізингової, франшизної, проєктної *форм* партнерства. Означені форми варіюються від традиційних контрактів та надання послуг до більш складних структур, таких як концесії та спільні підприємства і дають змогу об'єднати ресурси та експертизу державного та приватного секторів для досягнення спільних цілей, а саме: розвиток інфраструктури, покращення якості освітніх послуг, стимулювання інновацій тощо.

Ефективними *засобами* ДПП у сфері П(ПТ)О є: контракт на надання освітніх послуг, аутсорсинг, ради з питань П(ПТ)О та ринку праці, освітні програми, прямі інвестиції у розвиток інфраструктури, спільні інвестиційні проєкти, лізинг обладнання та технологій, лізинг навчальних приміщень; франшиза освітніх програм, франшиза освітніх послуг, спільні освітні проєкти, спільні дослідницькі проєкти. Їх використання сприяє створенню прозорого та стабільного середовища для ДПП, залученню приватних інвестицій у розвиток сфери П(ПТ)О.

У регулюванні питань ліцензування й акредитації професій, освітніх програм, інтелектуальної власності, а також інвестицій у розвиток сфери П(ПТ)О ефективними є правові, фінансові тощо *інструменти* (договір про надання послуг, угода про аутсорсинг, угода про створення спільних освітніх установ, статут спільної освітньої установи, концесійний договір, договір про розроблення та впровадження освітніх програм, інвестиційний договір, меморандум про взаєморозуміння, лізинговий договір, угода про технічне обслуговування, франшизний договір, договір про освітні послуги, договір про спільне провадження проєкту, угода про співпрацю в наукових дослідженнях). Окрім того, важливим інструментом ДПП є моніторинг та оцінювання результативності проєктів у сфері П(ПТ)О, що сприяє вчасному корегуванню стратегій діяльності закладів П(ПТ)О, забезпечуючи їх відповідність до змінюваних умов та потреб повоєнного ринку праці.

Отже, використання сучасних механізмів розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О дає змогу: по-перше, залучати додаткові інвестиції для

модернізації освітньої і соціальної інфраструктури закладів П(ПТ)О; по-друге, задовольняти потреби приватних компаній у підготовці кваліфікованих кадрів для власного бізнесу; по-третє, забезпечувати орієнтацію змісту П(ПТ)О на реальні вимоги ринку праці шляхом оновлення освітніх програм; по-четверте, впроваджувати інноваційні технології навчання, оскільки приватний сектор зазвичай розвивається за рахунок високих технологій.

У перспективі інвестування бізнес-структур у сфері П(ПТ)О має стати частиною загальної

ної стратегії економічного та соціального розвитку країни, джерелом додаткових можливостей у подоланні наслідків воєнного часу, створення стабільного, безпечного й демократичного суспільства. З цією метою розвиток П(ПТ)О потребуватиме системної взаємодії та координації дій між різними заінтересованими сторонами партнерства, включаючи урядові структури, освітні установи, приватний сектор і громадськість для розроблення спільних стратегій та програм, що відповідатимуть актуальним потребам суспільства й ринку праці в повоєнний час.

Список посилань:

Engel, E., Fischer, R., & Galetovic, A. (2014). *The Economics of Public-Private Partnerships: A Basic Guide*.

Hanziuk, S., & Brezhnieva-Yermolenko, O. (2022). Parametric analysis of the budgetary and estimated financing of the vocational and technical education institution city of Kamiansky. [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2022iss1\(4\).264536pp56-67](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2022iss1(4).264536pp56-67)

Hussain, I., Farooq, Z., & Akhtar, W. (2012). SMEs development and failure avoidance in developing countries through public private partnership. *African Journal of Business Management*, 6(4), 1581.

Nazukova, N. (2022). Funding vocational education and training in Ukraine: wartime and after-the-war perspectives. *Věda a perspektivy*, (12 (19)).

Rayter, G., & Davlikanova, O. (2017). Introduction of Dual Education in Ukrainian Higher Educational Establishments and Approaches to Estimation of its Economic Benefits.

Roehrich, J.K., Lewis, M.A., & George, G. (2014). *Public-Private Partnerships: Theory and Practice in International Perspective*.

Вороніна-Пригодій, Д. А., Попова, В. В., Радкевич, О. П., Слободяник, О., & Чепуренко, Я. О. (2022). Державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти: термінологічний словник.

Господарський кодекс України. (2003). *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

Конституція України. (1996). *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Кравець, С. (2023). Педагогічні умови розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання. *Професійна педагогіка*, 2 (27), 45-53. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.27.45-53>

Могильницький, М. (2022). Партнерство закладів професійної (професійно-технічної) освіти зі стейкхолдерами. *Професійна освіта*, 2; 39 – 42.

Про державно-приватне партнерство. (2010). *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

Про концесії. (2019). *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX#Text>

Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності. (2013). *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про освіту. (2017). *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Про професійну (професійно-технічну) освіту. (1998). *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Радкевич, В. (2022). Принципи розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти в повоєнний час. *Професійна педагогіка*, 2 (25), 104-114. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.104-114>

Радкевич, О. (2022). Сторони в державно-приватному партнерстві. *Інноваційна професійна освіта*, 1(2), 214–217. <https://doi.org/10.32835/2786-619X.2022.2.214-217>

Старченко, О., & Остапченко, Т. (2023). КНАУФ і професійна освіта – долаємо виклики разом. *Професійна освіта*, 1; 31-34.

Стрілець, О. (2019). Дуальна форма навчання для сучасної економіки. *Професійна освіта*, 1; 15 – 17.

Цивільний кодекс України. (2003). *Верховна Рада України*.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Переклад і транслітерація

Engel, E., Fischer, R., & Galetovic, A. (2014). *The Economics of Public-Private Partnerships: A Basic Guide*.

Hanziuk, S., & Brezhnieva-Yermolenko, O. (2022). Parametric analysis of the budgetary and estimated financing of the vocational and technical education institution city of Kamiansky. [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2022iss1\(4\).264536pp56-67](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2022iss1(4).264536pp56-67)

Hussain, I., Farooq, Z., & Akhtar, W. (2012). SMEs development and failure avoidance in developing countries through public private partnership. *African Journal of Business Management*, 6(4), 1581.

Nazukova, N. (2022). Funding vocational education and training in ukraine: wartime and after-the-war perspectives. *Věda a perspektivy*, (12 (19)).

Rayter, G., & Davlikanova, O. (2017). Introduction of Dual Education in Ukrainian Higher Educational Establishments and Approaches to Estimation of its Economic Benefits.

Roehrich, J.K., Lewis, M.A., & George, G. (2014). *Public-Private Partnerships: Theory and Practice in International Perspective*.

Voronina-Pryhodii, D. A., Popova, V. V., Radkevych, O. P., Slobodianyuk, O., & Chepurenko, Ya. O. (2022). *Derzhavno-pryvatne partnerstvo u sferi profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity: terminolohichnyi slovnyk [Public-private partnership in the field of professional (vocational) education: a glossary of terms]*.

Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Commercial Code of Ukraine]. (2003). *Verkhovna Rada Ukrainy*.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996). *Verkhovna Rada Ukrainy*.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Kravets, S. (2023). Pedagogichni umovy rozvytku proiektnoi kultury pedahohiv profesiinoho navchannia [Pedagogical conditions for the development of project culture of vocational teachers]. *Profesiina pedahohika [Professional Pedagogics]*, 2 (27), 45-53. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.27.45-53>

Mohylnytskyi, M. (2022). Partnerstvo zakladiv profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity zi steikkholderamy [Partnership of vocational education and training institutions with stakeholders]. *Profesiina osvita [Professional education]*, 2; 39 – 42.

Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo [On public-private partnership]. (2010). *Verkhovna Rada Ukrainy*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

Pro kontsesii [On concessions]. (2019). *Verkhovna Rada Ukrainy*.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX#Text>

Pro orhanizatsii robotodavtsiv, yikh obiednannia, prava i harantii yikh diialnosti [On employers' organizations, their associations, rights and guarantees of their activities]. (2013). *Verkhovna Rada Ukrainy*.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Pro osvitu [On education]. (2017). *Verkhovna Rada Ukrainy*.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Pro profesiinu (profesiino-tekhnichnu) osvitu [On professional (vocational) education]. (1998). *Verkhovna Rada Ukrainy*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Radkevych, V. (2022). Pryntsypy rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sferi profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity v povoiennyi chas [Principles of development of public-private partnership in the field of professional (vocational) education in the postwar period]. *Profesiina pedahohika [Professional Pedagogics]*, 2 (25), 104-114. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.104-114>

Radkevych, O. (2022). Storony v derzhavno-pryvatnomu partnerstvi [Parties in public-private partnership]. *Innovatsiina profesiina osvita [Innovative professional education]*, 1(2), 214-217. <https://doi.org/10.32835/2786-619X.2022.2.214-217>

Starchenko, O., & Ostapchenko, T. (2023). KNAUF i profesiina osvita – dolaiemo vyklyky razom [KNAUF and vocational education - overcoming challenges together]. *Profesiina osvita* [Professional education], 1; 31-34.

Strilets, O. (2019). Dualna forma navchannia dlia suchasnoi ekonomiky [Dual form of education for the modern economy]. *Profesiina osvita* [Dual form of education for the modern economy], 1; 15 – 17.

Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code of Ukraine]. (2003). Verkhovna Rada Ukrainy. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2024.28.1-11>

The publication has been prepared as part of fulfilling the research tasks of the laboratory for foreign professional education and training systems of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine on "Trends in the development of public-private partnership in the field of vocational (vocational-technical) education" (state registration number 0122U000539, years of execution: 2022-2024).

MODERN MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN VOCATIONAL (VOCATIONAL AND TECHNICAL) EDUCATION IN THE POST-WAR PERIOD

Valentyna Radkevych

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member (Academician) of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-9233-5718>, e-mail: mrs.radkevich@gmail.com

Abstract

The relevance of this article is defined by the need to substantiate the modern mechanisms for the development of public-private partnerships in vocational (vocational and technical) education to attract private investment and innovative technologies into professional training of skilled workers for various sectors of the economy in the post-war period. It will be based on mutually beneficial economic and organisational relations between state authorities, local governments, the private sector and vocational education institutions.

The aim is to identify and justify the modern mechanisms for the development of public-private partnerships and to find out the possibilities of their use in improving the quality of vocational (vocational and technical) education in line with the demands of the labour market in the post-war period.

Methods: studying of scientific sources, legislative and regulatory documents, empirical data to determine the state of public-private partnerships in the field of vocational (vocational and technical) education; theoretical analysis and synthesis, generalisation of scientific approaches to the problem under study in order to determine the mechanisms for the development of public-private partnerships in vocational (vocational and technical) education and drawing conclusions.

Results: there are identified and substantiated the modern mechanisms for the development of public-private partnerships, including forms, means, and tools that are key to ensuring effective interaction between partnership participants to improve the quality of vocational (vocational and technical) education and meet the needs of the labour market in the post-war period.

Conclusions: the modern mechanisms for the development of public-private partnerships in vocational (vocational and technical) education, which define the framework for cooperation between the state and the private sector and are implemented to improve the quality of vocational (vocational and technical) education, include: contract, institutional, investment, concession, leasing, franchise and project *forms* of partnership; *means* (contract for the provision of educational services, outsourcing, councils for vocational (vocational and technical) education and labour market, educational programmes, direct investment in infrastructure development, joint investment projects, leasing of equipment and technologies, leasing of educational premises; franchise of educational programmes, franchise of educational services, joint educational projects, joint research projects); *instruments* (service agreement, outsourcing agreement, agreement on the establishment of joint educational institutions, charter of a joint educational institution, concession agree-

ment, agreement on the development and implementation of educational programmes, investment agreement, memorandum of understanding, leasing agreement, maintenance agreement, franchise agreement, educational services agreement, joint project implementation agreement, research cooperation agreement). Their use is key to achieving sustainable development and introducing innovations in vocational (vocational-technical) education.

Keywords: *public-private partnerships, modern mechanisms, forms, means, tools, vocational (vocational and technical) education, employers, educational services, quality of education, labour market.*

Стаття надійшла до редакції: 01 Грудня 2023

Прийнято до друку: 08 Лютого 2024